

XIBAARU SCREENING – Seet yi ci digganteb réew mi
Dugg gu amul ndigal ci géej walla ay jëfandikoo SAR - Lampedusa ak Pantelleria

Yaa ngi ci Lampedusa/Pantelleria , ci Italia, réew bu bokk ci Bennoo gi bu Ērob, te dañu lay xamal ne nu ngi fi ngir dimbal la; boo amee laaj walla soxla ndimbal, bul ragal wax ko.

Am nga sañ-sañu jëfandikoo ay liggéeyi tekki ak njàmmarloo ci aada ngir jot ci jokkoo bu leer ak kilifa yi am sañ-sañ. Rax-ci-dolli, ci bépp jamono mën nga laaj ay laaj ak ñaan leeral. Su mënee am, mën nga ñaan wax ak góor walla jigéen.

1. **Anam yi ñu mën a dugge** Fimune nii, àttekat yi xamul la ni ku duggalu ci yoon ci UE, ndaxte jëfandikoo nga yooni dugg te kon. Kilifa yi war nañu def ay seet yu ñuy wax *screening*. Ci biir jëf jii, sañ-sañ yépp ak warugar yépp yu àtte réew mi, àtte adduna ak àtte UE tëral dañuy wéy di am.
2. **Liggéeyi screening** Liggéey yi mën nañu am fii ci Lampedusa te mën nañu wéy gannaaw bu ñu la toxalee ci beneen béréb bu ñuy wax “centre d’accueil”. Ci suuf ma limal la jéego yi yooni *screening* tëral:
 - Seet ci yaramu nit ki ak ci ay yëfam ngir kaaraange, bu ñu duggee ci diggante bi.
 - Seet yu njëkk yu ñu def ci liggéeykat yu wér-gi-yaram ngir xam ndax am nga soxla ndimbal wér-gi-yaram bu gaaw walla beral ngir kaaraange wér-gi-yaramu mbooloo.
 - Wóoralu dantite bi, dajale ay xibaaru boppam (tur, bes ak bérébu juddu, réewum askan), won ay kayitu dantite ak yoon yu nga yor. Su ñu joxeewul kayit yi, mën na tax ñu gis ni doo ànd ak Kilifa yi.
 - Wax ndax am nga anam wu amul réew.
 - Wax ndax am na ay mbokk yu ànd ak yaw ngir ngeen mëna desandoo.
 - Wax li tax nga dugg ci Italia.
 - Séddoo xibaaru boppam diggante Kilifa yi am sañ-sañ, te du ñu ko jottali kenn ku dul bokk ci ñoom su amul sa ndigal.
 - Jël rëdd yu baaraam ak nataal ngir dantite.
 - Seet xibaar yi ci sistem yu dijitaal yu réew mi ak yu Ērob ngir kaaraange.
 - Dajale ak denc xibaar yi, ci diir bi am solo rekk, ngir doxal jëf ji.
 - Beneen seetu paj ngir xam soxla paj yu gaaw walla beral wér-gi-yaram, ndimbal paj bu xarala walla ndimbal xel.
 - Waxtaan kenn-kenn ngir leeral ay néew doole walla soxla yu beru, ak yëgle ci saa si anam yu néew doole bu metti.

Soo nekk ci anam wu am soxla bu beru, am solo nga wax ko ci saa si ak Kilifa yi; misaal, soo amee lu néew 18 at, soo soxlaa paj, soo doon jigéen, soo doon lesbiyen, gay, biseksuel, transgender walla interseks, soo doon nit ku am laago, soo soxlaa ndimbal xel, soo doon nit ku mag, soo doon waajur kenn rekk ak ay doom yu ndaw, soo am feebar yu metti walla jafe-jafe xel yu metti (ci biir loolu, jafe-jafe gannaaw njàqare gu metti), soo ëmb, soo rawalee fitna, sëxal walla yeneen xeetu fitna yu metti ci xel, ci yaram walla ci wàllu séy, misaal soo doon nit ku sonn ci fitna ci diggante góor ak jigéen, xarafal càmmu jigéen, séyug xale walla séy bu ñu la dooleel, walla fitna bu ñu def ndax wàllu séy, diggante

góor ak jigéen, askan walla diine, walla soo doon nit ku ñu jaay walla jëfandikoo (ngir jëfandikoo ci wàllu séy, liggéey walla beneen anam, walla nag ndax ñu dooleel la nga séy).

- **Ndimbal ak xale yi:** Su nit amee lu néew 18 at, xale la ci yoonu Italia; dina am ndimbal, dalal bu dëppoo ak atam, ak nit ku koy taxawu su àndul ak waajuram.
- **Jëfkaay yu screening bi:**
 - Dajale xibaaru mbooloo, njaboot ak tukki.
 - Tëj screening bi ci bir juróom-ñaar fan gannaaw bu gaal gi tegee ci suufu Italia, te joxe benn koppi formulaire bi.
 - Xibaar yi dañuy doon lu nëbb te duñu ko séddoo ak ku dul bokk ci jëf ji.
- **Sañ-sañ ak warugar:**
 - **Sañ-sañ:** Jot ci lekk, dalal, paj (yaram ak xel), teeyat ak teraanga, jukkoo ak mbootaay yu yoon, ak leeral su fekke sañ-sañ yi dañu leen bañ a sàmmonte.
 - **Warugar:** Des ci béréb bi, doon ci ndigalu kilifa yi, joxe xibaar yu dëggu (tur, juddu, kayit, rédd yu baaraam ak nataal).
- **Sañ-saŋu ñaan gnu aarla (Azil):**
 - Nit mën na ñaan aar bu ragalee dellu ci réewam ndax ragal fitna, toroxal, xeex, walla ay jafe-jafe ci wàllu askan, diine walla politik.
 - War na ko wax ci saa si ci jamonoy screening te dinañu ko toxa ci béréb bu dëppoo ak soxlaam.

Soo amee lu néew 18 at, ci Italia dañu lay jàppe ni xale, te loolu tekki na ne dinga am dalal ak ndimbal yu dëppoo ak sa soxla ak sa at. Rax-ci-dolli, soo àndul ak sa waajur walla nit mag yu am sañ-sañ ci yoon ngir toppatoo la, dina am nit mag ku lay taxawu ngir dimbali la ak aar sa sañ-sañ.

Soo amee kayit walla sertifikaa paj yu mën a dëggal li nga wax, won leen ci lu gën a gaaw.

- Dajale xibaar yu jëm ci yaw, sa njaboot ak sa tukki dale ko ci sa réewum askan ba réew mi nga nekk léegi.
- Tëj *screening* bi ak xaatim formular bi ak joxe la benn koppi gannaaw wóoralu, dëggal walla ñaan soppi xibaar yi ñu bind ci formular bi.
- Jeexal *screening* bi ci biir juróom-ñaar fan gannaaw gaal gi tegu ci suufu Italia.

Xibaar yépp yi nga joxe ci biir jëf jii dañuy doon lu nëbb: duñu ko mukk jottali nit ñu dul bokk ci jëf jii.

3. **Sañ-sañ ak warugar yi ci jamonoy screening**

- Ci jamonoy *screening*, am nga sañ-saŋu jot ci lekk, dalal, ndimbal paj (yaram ak xel) ak ñu jàppe la ak teraanga, te ñu sàmmonte ak sa sañ-sañ yu am solo.
- Soo amee benn jafe-jafe ci wér-gi-yaram, soo soxlaa ndimbal xel walla beneen xeetu ndimbal, walla soo béggee nettali ay mbir yu amoon ci sa réewum askan, ci jamonoy tukki walla bi nga jaaree digganteb réew, mën nga ko wax ak Kilifa yi am sañ-sañ walla liggéeykat yi lay dimbali.
- Am nga sañ-saŋu jukkoo ak bépp nit walla mbootaay buy joxe digal ak ndimbal, boole ci ndimbal ci wàllu yoon.

- Soo yaakaar ne sa sañ-sañ yu am solo dañu leen bañ a sàmmonte ci jamonoy *screening*, am nga sañ-sañu dem ci Kilifa yi am sañ-sañ.
- War nga des ci béréb bi ñu la jox ci jamonoy jëf ji, te war nga nekk ci ndigalu Kilifa yi ñuy def *screening*, ak joxe xibaar yu dëggu te mat sëkk bu ñu la ko laajee, ngir Kilifa yi mën a seet ndax am nga sañ-sañu dugg ak dëkk ci réewum Italia.
- War nga ànd ak Kilifa yi; rawatina, war nga joxe:
 - tur, besub juddu, góor walla jigéen, ak réewum askan;
 - kayit yi nga yor yu mën a wóoralu sa dantite;
 - sa rédd yu baaraam ak sa nataal, yi liggéeykat yi am sañ-sañ di jël.

Soo àndul ak Kilifa yi, mën na am ay mujj yu bon ci jëf yi ñuy doxal ci kanam.

- War nga joxe xibaar yu mat sëkk te dëggu, te wax xibaar yi nga fàtté walla yi nga mënul joxe.

4. Sañ-sañu ñaan azil

- Soo ragalee dellu ci réew mi nga bokk ci askanam (walla, soo amul réew, réew mi nga daan dëkk ci lu sax) ndax sa bakkan walla sa frijite, walla yu sa mbokk, nekk nañu ci ay jafe-jafe, walla ndax ragal nga ñu toroxal la, ñu def la ay metit yu tar walla ñu toroxloo la, am nga sañ-sañu ñaan aar. Soo daan sonn walla ragal nga sonn ndax sa askan, sa réewum askan, sa bokk ci xeet, sa diine walla sa gis-gis politig, walla soo bokk ci benn mbooloo bu beru te ragal nga fitna walla ñu def la jaam, walla soo ragalee ñu àtte la dee, ñu toroxal la, walla soo jóge ci gox bu am xare, mën nga ñaan aar.
- Soo bëggee ñaan aar àdduna, waxal ko bu leer ci jamonoy *screening* te leeralal Kilifa yi am sañ-sañ li tax nga koy ñaan.
- Su fekkee nga ñaan aar àdduna, am nga sañ-sañu ñu toxal la ci béréb dalal bu dëppoo ak say soxla.
- War nga joxe sa ñaan ci Italia, ndax fii la nga agsi te fii la nga nekk léegi. Mënuloo tànn ban
- **Mbokk yi ak toog ci Italia:** Su amee mbokk ci réewu UE, war na ko wax kilifa yi ngir xam ndax mën na fa dem. Su ñaane aar àdduna, war na des ci Italia ba dogal bi génng; su toxoo ci beneen réew bu ko kilifa yi nanguwul, mën na ñàkk dalal gi mu amoon.
- **Xeetu yoon yi:** Am na yoon yu bari (yoonu ordinéer, yoon wu gaaw, ak yoon wu gaaw lool ci diggante réew). Yoon bi ñuy jëfandikoo dinañu ko leeral gannaaw gi.
- **Xale yu àndul ak waajur:** Xale yu amul 18 at te àndul ak waajur am nañu sañ-sañu jot ci yoon wu beru ngir am kayitu dëkk.
- **Dellu, Toxale ak Dosiye:**
 - **Dellu ci réewum cosaan:** Ku ñaanul aar azil, te matalul anam yi mën nañu ko delloo.
 - **Toxale (relocation):** Mën nañu ko toxale ci beneen réewu UE bu nangu jàpp ñaanam.
 - **Aar xibaaru boppam:** Am nga sañ-sañu gis say xibaar, ñaan ñu jubanti leen walla ñu far leen, ak jot ci xibaaru yoon ci bépp jamono.
- Soo amee mbokk ci benn Réew bu bokk ci UE, waxal ko Kilifa yi am sañ-sañ ci *screening*; mën na am solo ngir xam ndax am nga sañ-sañu delloo ak ñoom ci yoon.

- Soo ñaan aar àdduna, war nga des ci Italia te mënuloo dem ci beneen Réew bu bokk ci UE su amul ndigalu Kilifa yi. Soo bàyyi Italia bala ñu joxe dogal ci sa ñaanu aar àdduna, loolu dina am ay mujj ci sa yoon, ndax nit kiy ñaan aar dafa wara xaar dogal bi ci kanam ci réew mi am warugaru jàpp ñaan bi. Soo toxu ci beneen réew bala dogal boobu, Kilifa yi mën nañu dindi la dalal gi nga amoon ci sentar bi.
- Ci Italia am na yoon yu bari ngir seet sa ñaanu aar àdduna: yoonu yoon wi ñu daan topp, yoon wu gaaw te am ay waxtu yu gàtt, ak yoonu gaaw ci diggante réew mi, bu gaaw lool te ñu koy jëfandikoo ci béréb yi Italia jàppe ni ay diggante réew walla bérébi jaar.
- Yoon yu wuute yi ak diir yi ñu wara jël dinañu la leen leeral ci beneen jamono, ndax yoon wi ñu lay topp dañu koy tëral ci àtte Italia te Kilifa Italia ñoo koy jëfandikoo ci anam yi jëm ci yaw.

Soo amee lu néew 18 at te nga doon xale bu àndul ak waajur walla nit mag yu am sañ-sañ ci yoon, am nga sañ-sañu jot ci yoon wu беру ngir ñu joxe la kayitu dëkk ngir ndaw.

5. **Dellu ci réewum cosaan** Soo ñaanul aar àdduna te doo matal anam yi ñu laaj ngir dugg, mën nañu la delloo ci sa réewum cosaan walla ci beneen réew bu nga am ndigal dugg ak dëkk, ci kaw dogalu delloo.
6. **Toxale ci beneen réew** Mën nañu la itam toxal ci beneen Réew bu bokk ci UE bu nangu jàpp sa ñaanu aar àdduna; yoon wii ñu koy wax toxale ci beneen réew (ñu koy wax itam *relocation*).
7. **Yoon wi ñu lay topp** Bu *screening* bi jeexee, dinga jot ci yeneen xibaar ci aar àdduna, delloo ci réewum cosaan walla toxale ci beneen réew, ci kaw yoon wi ñu wara jëfandikoo ci sa dosiye.
8. **Aar xibaaru boppam** Fàttaliku ne àtte UE ci wàllu aar xibaaru boppam daf lay jox sañ-sañu gis say xibaaru boppam, maanaam xibaar yi jëm ci yaw yi nga séddoo, sañ-sañu ñaan ñu jubanti leen, ak ñaan ñu far leen ci banku xibaar yi ci Italia ak Ērob yi ñu leen bind ci jamonoy jëf ji, su matalee anam yi àtte bi tëral. Fàttaliku ne am nga saa su ne sañ-sañu jot ci xibaar ci yoon yi jëm ci la jëm, ñaan leeral, te mën nga waxtaan ci bépp jamono ak liggéeykat yi nga di daje ci sa yoon ci Italia.